

Moviment per la pau i l'antimilitarisme a Espanya: 2003-2006

(Estudi complementari

Programa per a la creació de l'Institut Català Internacional per la Pau)

Enric Prat i Carvajal

Els moviments socials passen per etapes en què protagonitzen mobilitzacions ciutadanes multitudinàries i per períodes en què la seva activitat no és gaire visible per a la majoria de la població i els mitjans de comunicació. En aquest estudi s'analitza la situació del moviment per la pau i l'antimilitarisme a Espanya després de les grans mobilitzacions contra la guerra de l'Iraq de febrer, març i abril de 2003, caracteritzades per un reflux de la participació ciutadana en les manifestacions de carrer i per l'existència d'una considerable xarxa de grups i plataformes pacifistes, antimilitaristes i antiguerres, que duen a terme un ampli ventall de campanyes i d'accions sobre diferents temàtiques: conflictes armats, economia de la defensa, militarització del territori i forces armades.

L'estudi s'ha centrat en dues qüestions: les principals activitats que duen a terme les organitzacions pacifistes i antimilitaristes, i la relació temàtica i d'acció que mantenen aquests grups amb algunes ONG i diversos col·lectius d'altres moviments socials. Al final del text es fa una recapitulació dels temes d'interès comú per a les organitzacions del moviment per la pau i altres moviments socials, i també de les campanyes en què estan col·laborant.

DAVANT ELS CONFLICTES BÈL·LICS

No hi ha cap coordinadora d'àmbit espanyol de les plataformes antiguerres. Tampoc no hi ha una coordinació formal de les plataformes contra la guerra en l'àmbit autonòmic, tot i que en algunes comunitats autònomes, com Catalunya, han fet algunes trobades. El vincle més habitual que hi ha entre els grups i les plataformes que encara estan actius són les reunions que es duen a terme per convocar i organitzar les manifestacions contra la guerra que es fan a les ciutats més importants. La majoria de les plataformes contra la guerra que van sorgir el 2003 mantenen una activitat discontinua, però es tornen a revitalitzar per convocar cada any accions el mes de març, en el marc del Dia Internacional contra la Guerra (el 20 de març de 2004, el 19 de març de 2005 i el 18 de març de 2006 es van fer manifestacions contra la guerra en bastants ciutats), o per protestar per les intervencions militars d'Israel a Palestina i al Líban (durant els mesos de juliol, agost i setembre de 2006 es van fer diverses concentracions i manifestacions). Al voltant d'aquestes convocatòries també es van fer xerrades i debats en moltes localitats i barris, organitzats per diferents entitats i col·lectius. Els continguts d'aquestes convocatòries han mostrat els problemes que han generat més preocupació: s'han denunciat les mentides i manipulacions dels governs de la Gran Bretanya i dels Estats Units, particularment quan es van conèixer els informes dels inspectors, en què es constata que no hi havia armes de destrucció massiva a l'Iraq; s'han criticat la retallada de llibertats democràtiques i l'erosió dels drets humans que està provocant l'Administració Bush en la seva guerra global contra el terrorisme (detencions arbitràries, tortures, legislacions d'excepció, censura, intervenció de les comunicacions dels ciutadans...), i s'han condemnat les agressions militars dels Estats Units a l'Iraq i d'Israel a Palestina i al Líban.¹

¹ En aquesta relació de les principals accions convocades per la Plataforma Aturem la Guerra de Barcelona (www.aturemlaguerra.org), es pot comprovar quins són els temes que més han preocupat el moviment antiguerres aquests darrers anys: «cassolada» el 24 de maig de 2003, dia de reflexió de les eleccions, amb l'objectiu que a l'hora de votar ningú no s'oblidés de la guerra ni dels que hi havien donat suport; manifestació contra l'ocupació de l'Iraq i Palestina l'1 de juny de 2003; concentració amb espelmes contra l'ocupació de l'Iraq i Palestina el 23 d'octubre de 2003; concentració contra la guerra i per la retirada de les forces d'ocupació de l'Iraq i Palestina el 15 de febrer de 2004; «cassolades» de rebuig a la guerra i a l'ocupació de l'Iraq i Palestina el març de 2004; manifestació contra la guerra el 20 de març de 2004; concentració contra el genocidi del poble palestí el 2 d'abril de 2004; acte lúdic i reivindicatiu de celebració de la derrota d'Aznar i el retorn de les tropes espanyoles el 15 de maig de 2004;

D'altra banda, s'ha de ressaltar que algunes entitats pacifistes i àmbits universitaris han mantingut una activitat regular respecte a les guerres que es produeixen al món,² investigant i informant sobre els conflictes bèl·lics que són ignorats pels mitjans de comunicació o que són valorats de manera simplista, i també sobre els processos de pau.³ Entre aquestes entitats cal destacar l'Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona,⁴ que realitza l'estudi anual *Alerta!*, sobre conflictes, drets humans i construcció de la pau; edita setmanalment el butlletí *Semáforo* i la publicació trimestral *Barómetro*, i el 2006 ha iniciat la publicació d'un anuari de processos de pau.

Les Brigades Internacionals de Pau (PBI)⁵ mantenen, des de la seva fundació el 1981 (a Espanya es van crear l'any 1988), equips d'acompanyants/observadors internacionals en àrees de conflictes armats,⁶ amb l'objectiu de protegir l'actuació política de les persones i les organitzacions defensores dels drets humans que pateixen repressió o amenaces, i també la població civil. Parteixen de la convicció que la presència d'acompanyants té un efecte dissuasiu sobre els agressors potencials (governos, exèrcits, forces de seguretat...), ja que aquests han de tenir en compte que les seves possibles violacions dels drets humans seran conegudes per la comunitat internacional i tindran conseqüències polítiques i econòmiques.

manifestació contra la guerra el 19 de juny de 2004; concentració davant el Consolat dels Estats Units en protesta per la matança de Fallujah el 26 de novembre de 2004; acte públic per la justícia per a Palestina el 28 de desembre de 2004; manifestació contra l'ocupació de l'Iraq i Palestina el 19 de març de 2005; manifestació contra la guerra, les forces d'ocupació i el «Guantánamo global» el 18 de març de 2006; concentració per Palestina el 7 de juliol de 2006; concentració «Aturem la matança contra el poble palestí i la invasió al Líban» el 20 de juliol de 2006; «cassolades» contra els atacs militars d'Israel als pobles palestí i libanès a la plaça de Sant Jaume els dies 27 de juliol, 3, 24 i 31 d'agost, i 7 i 14 de setembre de 2006, i manifestació contra la guerra al Pròxim Orient l'1 d'octubre de 2006. A més, la Plataforma Aturem la Guerra de Barcelona va donar suport a altres accions, com la concentració contra l'ocupació de Palestina del 5 de juny de 2003, convocada per la Xarxa d'Enllaç amb Palestina, i les manifestacions de rebuig als atemptats terroristes de Madrid de març de 2004.

² Segons l'informe *Alerta 2006!*, a l'acabament de l'any 2005 hi havia 21 conflictes armats al món, vuit dels quals es localitzaven a l'Àfrica i nou, a l'Àsia (Escola Cultura de Pau. *Alerta 2006! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Icaria. Barcelona, 2006).

³ Vicenç Fisas afirma en l'*Anuari 2006 de processos de pau* de l'Escola Cultura de Pau de la UAB que l'any 2005 va finalitzar amb unes trenta negociacions en marxa, dinou de les quals corresponien a conflictes armats, vuit a conflictes no resolts i tres a conflictes que havien finalitzat, i que existien negociacions en dos de cada tres conflictes armats.

⁴ <www.escolapau.org>.

⁵ <www.peacebrigades.org>.

⁶ Ha enviat acompanyants/observadors als conflictes de Guatemala, El Salvador, Sri Lanka, Colòmbia, Haití, Mèxic, Croàcia, Sèrbia, Kosovo, el Nepal i Timor.

L'entitat pacifista NOVA, Centre per a la Innovació Social,⁷ proposa a les associacions civils i a les institucions oficials la formació d'una plataforma que endegui una campanya per promoure la creació de serveis civils de pau. La finalitat d'aquests serveis seria crear forces i cossos civils de pau, desarmats i no violents, estables i professionalitzats, amb capacitat per intervenir de manera efectiva en la pacificació de conflictes, i per ajudar a la seva resolució justa i pacífica, a la consolidació dels processos de pau, a la reconstrucció dels equipaments bàsics, i a la recuperació de la convivència social i política en els països que surten d'un conflicte armat, cooperant amb organitzacions locals. Aquests cossos estarien formats per experts en la prevenció, mediació i transformació de conflictes violents, i en la protecció dels drets humans i de grups i comunitats amenaçades. Els serveis civils de pau també oferirien programes de formació en els principis i la pràctica democràtics per a treballadors i directius dels mitjans d'informació, funcionaris (jutges, fiscals, policies, personal de presons...) i candidats electes dels partits polítics dels països que entren en processos de pau. Actualment existeix la Xarxa Europea de Serveis Civils de Pau, amb 34 organitzacions de 22 països i 93 grups de forces de pau no violentes (*Nonviolent Peaceforce*) de tots els continents. Aquesta proposta ha suscitat un interessant debat en diverses entitats pacifistes catalanes, en què s'ha posat de manifest la necessitat de precisar més el caràcter d'aquest ambiciós projecte (governamental, no governamental o mixt, actuació independent o complementària de les intervencions armades dels exèrcits) i d'elaborar-ne un pla de viabilitat.⁸

A Espanya hi ha la Xarxa de Grups Dones de Negre.⁹ L'objectiu inicial d'aquests grups era estendre les idees i accions de les dones de Iugoslàvia, i també la solidaritat amb elles. Posteriorment van centrar els esforços en la crítica a les guerres des del punt de vista de les dones i a donar a conèixer la seva situació en els conflictes bèl·lics, com a víctimes d'una violència específica de gènere (agressions sexuals...) i com a protagonistes d'una lluita

⁷ <www.nova.cat>.

⁸ NOVA, Centre per a la Innovació Social. «Proposta per promoure un servei civil de pau des de Catalunya», s. d.

Grup d'Estudi de la 2a Trobada Internacional «Castell de Figueres» per la Cultura de Pau. «Propostes per promoure sistemes de defensa i d'intervenció civils i no violents», s. d.

⁹ Els dies 6, 7 i 8 de desembre de 2003 va tenir lloc a Gasteiz la Trobada estatal de grups Dones de Negre, que va comptar amb la presència de dones dels grups Dones de Negre de Belgrad, Kosovo i Israel. S'hi van fer debats sobre els conflictes bèl·lics i els nacionalismes. <www.casadelapaz.org>.

de resistència a la guerra i d'una tasca orientada a la supervivència de les persones i a tenir cura dels malalts i ferits. Els esforços també es van esmerçar a potenciar el diàleg i la solidaritat entre les dones de les diferents parts enfrontades en els conflictes armats, amb el propòsit que lluitin conjuntament contra la guerra i per una pau justa i sense opressió per mitjà de la negociació i la mediació.¹⁰

DAVANT L'ECONOMIA MILITAR

Les organitzacions del moviment per la pau han anat qüestionant els diferents àmbits de l'economia de la defensa o components del cicle armamentístic (despeses militars dels estats, investigació científica amb finalitats bèl·liques, indústries d'armament i comerç d'armes) mitjançant diferents campanyes i objeccions de consciència, com l'objecció fiscal a les despeses militars, la campanya «Per la pau: prou investigació militar!», l'objecció científica, les activitats i propostes per la conversió de les fàbriques d'armament en productores de béns i serveis d'ús civil, i les campanyes per la transparència, el control i la reducció del comerç d'armes.

Aquestes campanyes comparteixen un conjunt de crítiques a l'economia militar i diverses propostes alternatives. Entre les crítiques cal destacar les següents: tots els components del cicle armamentístic contribueixen a la preparació de la guerra; les despeses militars i la investigació amb finalitats bèl·liques absorbeixen una quantitat immensa de recursos que es podrien destinar a necessitats socials i a investigació civil; les indústries d'armament produeixen mitjans de destrucció, i el comerç d'armes alimenta els conflictes armats, enforteix governs que violen els drets humans i contribueix a l'endeutament de molts països. I les principals propostes alternatives que defensen són el desarmament; la reducció i desaparició de les despeses militars i de la investigació militar, i la transferència d'aquests recursos a la investigació civil i per cobrir necessitats socials; la conversió de les indústries d'armament en productores de béns i serveis civils; la transparència, el control, la

¹⁰ Concretament, Dones x Dones, un dels grups que forma part de la Xarxa Internacional Dones de Negre contra la Guerra i de la Xarxa de Grups Dones de Negre a Espanya, s'ha ocupat de les relacions entre grups de dones dels Balcans, d'Israel i Palestina, dels Estats Units i l'Afganistan, de Txetxènia i Rússia, del Marroc i el Sàhara, d'Algèria i de Colòmbia.

reducció i l'eliminació del comerç d'armament, i l'aprovació de codis de conducta sobre les exportacions d'armes.

Des de 1983, cada any es duen a terme les campanyes d'objecció fiscal a les despeses militars. L'objecció fiscal és una acció de no-col·laboració amb l'Estat en les despeses de preparació de les guerres i de manteniment de les forces armades. Els objectors fiscals dedueixen en la seva declaració de la renda el percentatge equivalent al que en els Pressupostos Generals de l'Estat es destina a despesa militar, adjuntant-hi una carta adreçada a la delegació d'Hisenda en què s'expliquen els motius de la seva objecció fiscal i un resguard bancari com a prova d'haver donat la quantitat no pagada a entitats i ONG que duen a terme projectes solidaris i assistencials (conservació del medi ambient, atenció als pobres...)¹¹.

Els objectius d'aquestes campanyes van quedar molt ben reflectits en les conclusions del Primer Congrés Estatal d'Objecció Fiscal, que va tenir lloc el 1989: l'objecció fiscal és una forma de desobediència civil amb què es pretén aconseguir, d'una banda, que es respecti el dret individual a l'objecció de consciència a les despeses militars i, de l'altra, els objectius d'índole social següents: reduir progressivament fins a la desaparició total les despeses militars i, consegüentment, dels exèrcits; denunciar el militarisme i la militarització creixents de la societat; qüestionar el model actual de defensa impulsant línies de debat en aquest sentit, i contribuir a impulsar el moviment antimilitarista obrint noves vies de participació i lluita.¹²

Els grups que impulsen l'objecció fiscal han denunciat l'augment progressiu de les despeses militars al món des de 1999: el 1998 la despesa militar mundial va ascendir a 765 mil milions de dòlars EUA i el 2004 la xifra es va elevar a 975 mil milions; les despeses

¹¹ En les següents webs dels grups que impulsen l'objecció fiscal s'explica detalladament com fer-la, els projectes solidaris als quals es destinen els diners de l'objecció fiscal i les situacions en què es poden trobar els objectors fiscals després de fer la seva declaració de la renda: Servei d'Informació de l'Objecció Fiscal (www.objecciofiscal.org, www.justiciaipau.org/siof), Coordinadora d'ONG Solidàries de les comarques gironines i l'Alt Maresme (www.solidaries.org/ofiscal), Alternativa Antimilitarista-MOC (www.nodo50.org/objecciofiscal, www.nodo50.org/tortuga), Coordinadora Galega pola Obxección Fiscal (www.nonaogastomilitar.org).

¹² Conclusions del Primer Congrés Estatal d'Objecció Fiscal, 1989.

militars mundials de 2003 es van incrementar un 7,2% en termes reals respecte a 2002, i el 2004 un 5,3% respecte a 2003.¹³ També han criticat que el pressupost militar d'Espanya sigui tan elevat: 17.405 per a l'any 2007, la qual cosa equival a l'1,7% del PIB (*Informe de desenvolupament humà* defineix com a país militaritzat el que destina el 2% del seu PIB al manteniment de l'estructura militar) i comporta una despesa militar diària de 47 milions d'euros (395 euros per habitant al dia).¹⁴

Aquesta crítica a les despeses militars s'ha complementat amb l'objecció fiscal. Després de les mobilitzacions contra la guerra de l'Iraq de 2003 va augmentar el nombre d'objectors fiscals: a Espanya es va passar d'uns 1.500 objectors fiscals «censats» el 2002 als actuals 5.000 «censats», tot i que n'hi ha més que ho fan de manera anònima. En tot cas, la conquesta del principal objectiu de la campanya, la reducció de les despeses militars, no solament està condicionada pel nombre d'objectors fiscals sinó per altres factors, com la sensibilització social i el suport polític aconseguit o les dissensions que puguin aparèixer en l'elit política sobre aquest tema.

La Fundació per la Pau promou des de 1999 la campanya «Per la pau: prou investigació militar!»,¹⁵ que compta amb la col·laboració tècnica de la Càtedra UNESCO sobre Pau i Drets Humans de la Universitat Autònoma de Barcelona; el suport de Justícia i Pau, l'Associació per a les Nacions Unides a Espanya, el Centre UNESCO de Catalunya i les federacions catalanes d'ONG per la Pau i pels Drets Humans, i la participació d'unes quaranta entitats.¹⁶ El juny de 2002 es va constituir la plataforma estatal de la campanya. Els

¹³ Font: Stockholm International Peace Research Institute, *SIPRI Yearbook 2005*. <www.sipri.org>.

¹⁴ Centre d'Estudis per la Pau J. M. Delàs de Justícia i Pau. *La despesa militar de l'Estat espanyol per a l'any 2007*. Barcelona: 21 d'octubre de 2006.

¹⁵ <www.prouinvestigaciomilitar.org>, <www.noalainvestigacionmilitar.org>.

¹⁶ Federación Española de Ingeniería Sin Fronteras, Associació d'Estudiants Progressistes (Catalunya), Aula de Paz y Desarrollo (Burgos), Bibliotecarios por la Paz (Madrid), Casa de la Paz (Sevilla), CGT-CIEMAT (Madrid), CGT-Universidades, Ciutadella contra la Guerra, COA-MOC de Zaragoza, Colectivo Hypatia (Madrid), Colectivo No Violencia y Educación (Madrid), Colectivo Universidad y Compromiso Social (Sevilla), Comisión Mueve (València), Coordinadora d'Estudiants dels Països Catalans, Coordinadora de ONGD del Principado de Asturias, Coordinadora Uni per la Pau (Catalunya), ESF de Galícia, Barcelona, Girona i Lleida, Físics per al Desenvolupament (Barcelona), Fundació Solidaritat UB (Barcelona), Instituto Paz y Conflictos de Granada, ISF de la Corunya, Màlaga, València, Valladolid, Astúries i Lleó, Movimiento Antiglobalización de León, Movimiento Ciudadano por la Paz de Soria, Oficina de

seus objectius principals són promoure el debat en la societat i en la comunitat científica sobre la investigació amb finalitats bèl·liques, i pressionar els poders públics perquè transfereixin recursos que es destinen a la investigació militar a la investigació amb finalitats civils, mitjançant les activitats de la campanya i l'objecció científica.

Els arguments principals d'aquesta campanya s'exposen tot seguit. S'afirma que la investigació militar també és responsable de les guerres perquè està directament orientada a desenvolupar nous sistemes d'armes. S'alerta sobre els immensos recursos que es destinen al món a aquest tipus d'investigació: més de mig milió de científics treballen en el sector militar; la inversió mundial en investigació militar de l'any 2003 es va elevar a més de 70.000 milions de dòlars, acaparant un terç dels recursos que es van dedicar a la investigació a tot el planeta, i en investigació amb finalitats bèl·liques es van destinar cinc vegades més recursos que en la investigació per a la salut. Es denuncia la militarització de la investigació científica a Espanya: en els Pressupostos Generals de l'Estat per a 2007 es destinen 1.586 milions d'euros a la investigació militar, la qual cosa representa el 20% del total pressupostat per a investigació i desenvolupament, i cinc vegades més que els recursos dedicats a recerca científica sanitària; la majoria d'aquests fons es gastaran en el disseny i la construcció o modernització de tretze tipus d'armament de caràcter ofensiu (avió de combat EF-2000, carros de combat Leopard i Pizarro, helicòpters de combat Tigre, submarins S-80, míssils de curt abast...)¹⁷.

La campanya demana als científics, a les universitats i als centres d'investigació que expressin la seva negativa a col·laborar en programes d'investigació militar, signant declaracions d'objecció científica i incloent clàusules de bon ús en els seus treballs científics (tesis, tesines, patents, projectes...), en què manifestin que prohibeixen la utilització de les seves aportacions científiques als exèrcits i grups armats, i per a qualsevol ús militar o que atempti contra els drets humans o el medi ambient. Finalment, la campanya proposa la promulgació d'una llei d'objecció científica, que protegeixi els investigadors que es neguin a participar en programes militars.

Acción Solidaria Universidade da Coruña, Seminario Galego de Educación para la Paz (Santiago de Compostel·la), UNED No a la Guerra (Madrid).

¹⁷ Campanya «Per la pau: prou investigació militar!» i Fundació per la Pau. *Informe sobre el projecte de pressupostos per a la R+D civil i militar a l'Estat espanyol (2006)*. Barcelona: octubre de 2006.

Fins ara la repercussió de la campanya ha estat considerable: entre abril de 2002 i febrer de 2004, 2.050 científics van signar un compromís de no- participació en investigacions que tinguin finalitats bèl·liques o estiguin subvencionades amb fons dedicats a la investigació amb objectius militars;¹⁸ durant el 2003, dotze universitats espanyoles van incloure en els seus estatuts clàusules d'objecció científica, en què es renuncia a la investigació científica orientada cap a finalitats armamentístiques i militars,¹⁹ i els claustres d'altres universitats van aprovar mocions en el mateix sentit;²⁰ el 2004, per primera vegada, una tesi doctoral presentada a la Facultat de Matemàtiques de la Universitat de Sevilla va incorporar una clàusula per impedir-ne la utilització amb finalitats militars;²¹ finalment, 1.210 investigadors i 151 ONG van demanar la desmilitarització de la investigació en els pressupostos de 2005.²²

Des del començament de la dècada dels anys noranta s'han anat fent al País Basc diferents marxes contra les fàbriques d'armament i per la seva conversió en productores de béns i serveis d'ús civil, que han donat lloc a la formació del col·lectiu Gasteizkoak, que ha fet diverses propostes de conversió de les indústries d'armes, entre les quals destaca la d'Explosivos Alaveses (EXPAL), que va generar un important debat entre els diversos sectors implicats (sindicalistes de la fàbrica, grups antimilitaristes i col·lectius socials...). El 1997, la Campanya contra el Comerç d'Armes (C3A) de Barcelona va proposar la realització d'un estudi de conversió d'aquesta fàbrica, que havia d'incloure dues condicions: el manteniment de tots els llocs de treball i el suport dels treballadors de l'empresa. CCOO d'EXPAL, que en aquells moments tenia la majoria absoluta en el Comitè d'Empresa, es va oposar a la proposta davant el risc de la possible pèrdua de llocs de treball i va donar prioritat a aquesta qüestió davant el problema moral que significa la producció d'artefactes

¹⁸ Fundació per la Pau, nota de premsa, 18 de febrer de 2004. *Boletín de la Objeción Científica*, núm. 7, març de 2004.

¹⁹ Universitats de Valladolid, Oviedo, Alacant, Girona, Autònoma de Barcelona, Politècnica de Catalunya, Granada, Autònoma de Madrid, Santiago de Compostel·la, Barcelona, Lleida i Rovira i Virgili. *Boletín de la Objeción Científica*, núm. 5, juliol de 2003.

²⁰ Universitats de València, Ramon Llull i Pompeu Fabra.

²¹ Fundació per la Pau, nota de premsa, 5 de juliol de 2004. *Boletín de la Objeción Científica*, núm. 8, juliol de 2004.

²² Campanya «Per la pau: prou a la investigació militar!», nota de premsa, 10 de novembre de 2004. *El País*, 11 de novembre de 2004.

que serveixen per matar.²³ L'abril de 2004 es va anunciar que la Direcció d'Unión Española de Explosivos tancaria EXPAL, a causa d'un descens de la producció per manca de comandes.²⁴ Sens dubte, el tancament d'una fàbrica d'armament és una bona notícia per a la causa de la pau i el desarmament, però no ho és que els treballadors perdin el lloc de treball. Per tant, davant els resultats, sembla força clar que hauria estat molt millor lluitar al seu dia per la conversió d'EXPAL cap a producció civil que assistir ara al tancament de l'empresa i haver de mobilitzar-se perquè es garanteixin als treballadors altres alternatives d'ocupació. En qualsevol cas, convindria un debat sobre aquestes qüestions entre els grups pacifistes, els sindicats i altres moviments socials; elaborar propostes de conversió de les indústries d'armes que garanteixin els llocs de treball, i valorar les possibilitats d'impulsar l'objecció laboral, és a dir, la negativa a fer treballs que tinguin finalitats bèl·liques.

D'altra banda, algunes organitzacions pacifistes han qüestionat els projectes de desenvolupament de la indústria militar a Catalunya. Quan la Comissió d'Indústria, Energia, Comerç i Turisme del Parlament va presentar el 2004 la candidatura de Catalunya perquè el consorci europeu EADS (European Aerospace Defense Space Systems) hi instal·lés una factoria de la seva filial Eurocopter per a la fabricació dels helicòpters de combat Tigre, Justícia i Pau de Barcelona va lliurar una carta al president de la Generalitat, Pasqual Maragall, en què es demanava la retirada d'aquesta proposta.²⁵ D'altra banda, el Centre d'Estudis per la Pau J. M. Delàs va denunciar la creació d'un pol de desenvolupament de la indústria aeronàutica a Catalunya, impulsat per diverses administracions (Generalitat, i ajuntaments de Barcelona, Sabadell i Viladecans) i per l'associació BAIE (Barcelona Aeronàutica i de l'Espai), que agrupa 55 empreses catalanes d'aquest sector i en què participen la Generalitat, el Ministeri de Ciència i Tecnologia, i la Universitat Politècnica de Catalunya. Bastants de les empreses vinculades a BAIE fabriquen productes del sector militar (components de míssils, càpsules de projectils, peces per a avions de combat...).²⁶

²³ Col·lectiu Gasteizkoak. «El movimiento antiarmamentista vasco. Una experiencia en desarrollo». A: Elena Grau; Pedro Ibarra (coord.). *Una mirada sobre la red. Anuario movimientos sociales*. Betiko Fundazioa / Icaria. Donostia/Barcelona, pàg. 81-84.

²⁴ Pere Ortega. «El 11-M y Unión Española de Explosivos». *Materiales de Trabajo*, núm. 24, abril de 2004.

²⁵ *Materiales de Trabajo*, núm. 24, abril de 2004.

²⁶ Pere Ortega. «La indústria militar aeronàutica aterra a Catalunya». *Illacrua*, núm. 124, novembre de 2004, pàg. 14-16.

En definitiva, algunes ONG i centres d'investigació per la pau han fet estudis sobre l'accionariat de les indústries militars a Espanya,²⁷ amb l'objectiu inicial de saber quines empreses i entitats financeres controlen aquestes indústries, per tal d'informar-ne posteriorment l'opinió pública i pressionar perquè aquestes empreses deixin de donar suport a la indústria d'armes.

Els principals països exportadors d'armes (Rússia, els Estats Units, França, Alemanya, el Canadà i la Gran Bretanya) les continuen venent a governs de països en conflicte, que violen els drets humans o que pateixen situacions de pobresa (entre els importadors d'armament, hi destaquen Turquia i Egipte).²⁸ És a dir, el comerç d'armes internacional continua alimentant els conflictes armats i contribuint a l'endeutament i l'empobriment de molts països. Per aquesta raó, les ONG i els grups pacifistes han dut a terme diverses campanyes contra aquest «mercat de la mort», com ara la Campanya contra el Comerç d'Armes (C3A), que es va formar a Barcelona la tardor de 1988 i es va transformar l'any 2001 en el Centre d'Estudis per la Pau J. M. Delàs, integrat en Justícia i Pau; la campanya «Hi ha secrets que maten»,²⁹ liderada per Amnistia Internacional, Greenpeace, Metges sense Fronteres, Intermón i Centre UNESCO de Catalunya, que es va iniciar el desembre de 1994 i va continuar activa fins al final de 1998, i la vigent campanya internacional «Armes sota control»,³⁰ impulsada per IANSA (The International Action Network on Small Arms), una xarxa global formada per més de 500 grups d'uns 100 països, entre ells Amnistia Internacional, British-American Security and Information Council (BASIC), OXFAM, Pax Christi, Christian Aid, International Alert i Saferworld.³¹

²⁷ A Espanya hi ha unes 200 empreses i entre 15.000 i 20.000 treballadors que es dediquen a produir o prestar serveis de tipus militar: armament i munició, construcció naval, electrònica i informàtica, equipaments i components, indústria aeroespacial, consultories, seguretat...

²⁸ *SIPRI Yearbook 2004*.

²⁹ Per a més informació sobre la campanya «Hi ha secrets que maten», consulteu els llibres de Vicenç Fisas següents: *Secretos que matan. Los derechos humanos y la exportación española de armamento*. Icaria. Barcelona, 1995. *El lobby feroz. Las ONG ante el comercio de armas y el desarme*. Icaria. Barcelona, 1998.

³⁰ <www.armessotacontrol.org>, <www.controlarms.org/es>.

³¹ Les campanyes a favor de la transparència i el control del comerç d'armes han estat un factor clau perquè s'aproessin alguns codis de conducta sobre exportació d'armes convencionals, com el dels Estats Units el 1997 i el de la Unió Europea el 1998, i la proposició no de llei acordada pel Congrés dels Diputats el març de 1997, en què instava el Govern a incorporar a la legislació espanyola els criteris sobre transparència i control de les exportacions de material de defensa aprovats per la UE el 1991 i el 1992, a enviar semestralment les dades d'aquestes exportacions a les comissions de Defensa i d'Afers Exteriors del Parlament, i a

De les activitats dutes a terme per la campanya «Armes sota control», que es va iniciar l'octubre de 2003, cal esmentar la iniciativa «Un milió de rostres», que va consistir en la recollida d'un milió de signatures i fotografies de persones de 160 països del món reivindicant l'adopció d'un tractat internacional que reguli el comerç d'armes, que es van entregar al secretari general de les Nacions Unides, Kofi Annan, en la conferència sobre les armes lleugeres que aquesta institució va fer entre el 26 de juny i el 7 de juliol de 2006. Fins ara, els governs de 52 països, entre ells Espanya, han manifestat el seu suport a aquesta iniciativa.³²

Intermón Oxfam i Amnistia Internacional són els promotors d'aquesta campanya a Espanya. Encara que la Unió Europea va aprovar el 1998 un codi de conducta sobre control i transparència en les exportacions d'armes convencionals, el Govern espanyol l'incompleix sistemàticament. En un informe publicat per Amnistia Internacional, Greenpeace i Intermón Oxfam sobre les exportacions espanyoles de material de defensa, es denuncia que el 30% de les armes espanyoles transferides durant l'any 2004 podrien violar el Codi de Conducta de la UE, ja que es van exportar a països en conflicte, amb greus violacions de drets humans o amb problemes de desenvolupament (Colòmbia, l'Aràbia Saudita, Israel, el Sudan...)³³ Per aquests motius, les ONG exigeixen que el Govern informi semestralment sobre els productes i serveis exportats a cada país i el seu import; que es prohibeixin les transferències que violin el Codi de Conducta de la UE, i que s'aprovi una llei per a un control efectiu del comerç d'armes.³⁴

facilitar a aquestes comissions la llista de països que estan en situació de conflictivitat o militarització o no respecten els drets humans, per sotmetre'ls a restriccions quant a l'exportació de material de defensa. Des de l'aprovació d'aquesta proposició no de llei s'han publicat diversos informes oficials, que aporten informació sobre els països receptors de material de defensa i els valors absoluts de productes venuts, tot i que no informen sobre els productes que s'exporten a cada país.

³² *El País*, 26 de juny de 2006.

³³ Amnistia Internacional, Greenpeace, Intermón Oxfam. *Por una ley para un control efectivo del comercio de armas. Análisis de las Exportaciones Españolas de Armamento 2004.*

³⁴ Les ONG també reclamen corregir algunes deficiències del Codi de Conducta de la UE per evitar la transferència d'armes a països en conflicte o que no respectin els drets humans, com ara l'establiment d'un sistema comú de verificació de l'ús final de les armes una vegada exportades; que les empreses d'armes hagin d'obtenir el permís dels seus governs abans de signar els contractes d'exportació, i el control dels comerciants d'armes. Vicenç Fisas. *Adiós a las armas ligeras. Las armas y la cultura de la violencia.* Icaria. Barcelona, 2000, pàg. 91.

Finalment, cal mencionar que en la trobada de la xarxa ENAAT (European Network Against Arms Trade),³⁵ que va tenir lloc a Gant els dies 13 i 14 de maig de 2006, es va plantejar la possibilitat d'iniciar una campanya europea que denunciï públicament les empreses bancàries i les agències de crèdit a l'exportació (ACE) que estan finançant el comerç d'armament (actualment s'estan duent a terme campanyes d'aquest tipus a Itàlia – Banche Armate³⁶, Bèlgica i la Gran Bretanya). Les ACE, majoritàriament de capital públic, faciliten les exportacions comercials en regions inestables i ho fan de manera poc transparent. Per això, força indústries d'armament hi acudeixen perquè els concedeixin crèdits i les ajudin a exportar els seus productes a països que no respecten els drets humans. De l'ACE d'Espanya, que es denomina Compañía Española de Seguros y Créditos a la Exportación, el 50,25% de la qual és de propietat pública i el 49,75% privada, es té constància que diverses vegades ha facilitat exportacions d'armes.³⁷

PER LA DESMILITARITZACIÓ DEL TERRITORI

Les organitzacions pacifistes i antimilitaristes han continuat criticant la pertinença d'Espanya a l'Aliança Atlàntica, ressaltant que aquesta s'ha convertit en un instrument polític i militar al servei de la guerra global antiterrorista declarada per l'Administració Bush, i han insistit que el Govern espanyol no hauria de renovar el Conveni bilateral amb els Estats Units i en la conveniència de desmantellar les bases militars. Els darrers anys s'han fet diverses protestes concretes contra la presència d'instal·lacions militars i vaixells dels Estats Units i de l'OTAN en el territori i els ports espanyols. D'altra banda, en diferents comunitats autònomes s'han dut a terme un conjunt de lluites per la desmilitarització del territori, protagonitzades per coordinadores i grups locals, comarcals o regionals. Els col·lectius agrupats en «Alternativa Antimilitarista-MOC» afirmen que tot

³⁵ <www.enaat.org>.

³⁶ <www.banchearmate.it>.

³⁷ Trobada anual de la Xarxa Europea Contra el Comerç d'Armes: el paper de la banca i les agències de crèdit a l'exportació en el foment del comerç d'armes. <www.justiciaipau.org/centredelas>.

aquest conjunt de resistències a la militarització formen part de la campanya internacional pel tancament i la reconversió de les instal·lacions militars que ells impulsen.³⁸

Les crítiques fonamentals que s'han fet a les bases, les casernes militars, i els camps de maniobres i de tir, són les següents: formen part de l'entramat militar que es prepara per a la guerra, són objectius militars dels adversaris de l'OTAN, comporten una intensa militarització del territori, absorbeixen molts recursos que es podrien destinar a cobrir necessitats socials bàsiques, tenen un impacte negatiu sobre el medi ambient (sorolls, destrucció del patrimoni natural i de jaciments arqueològics, generen residus contaminants, provoquen incendis forestals, contribueixen a la desertització d'algunes regions...) i impliquen un perill per a la seguretat i la salut dels habitants de les poblacions properes. Els grups antimilitaristes i ecologistes que protagonitzen aquestes lluites contra les instal·lacions militars proposen com a alternativa la desmilitarització i la reconversió social i ecològica d'aquests espais (aprofitament agrícola i ramader, espais naturals protegits, construcció d'habitatges, escoles i centres de salut...)³⁹.

Andalusia

En aquesta comunitat autònoma es continuen fent accions pel desmantellament de les bases militars de Rota i Morón, convocades per un conjunt de grups pacifistes, ecologistes, sindicals i polítics. Les darreres marxes a la base aeronaval de Rota (Cadis)⁴⁰

³⁸ Alternativa Antimilitarista-MOC. «Reclama los espacios militares: llamamiento global a la acción contra la guerra», abril de 2006. Els grups que formen part d'«Alternativa Antimilitarista-MOC» són els següents: Grup Antimilitarista Tortuga d'Eix-Alacant (www.nodo50.org/tortuga); Alternativa Antimilitarista-MOC València; Asamblea d'Insubmisos de Barcelona; KEM-MOC Bilbo; KEM-MOC Donostia; KEM-MOC Iruñea (www.noalasguerras.org); MOC Bahía de Cádiz; MOC Puerto de Santa María-ELAIA; MOC Jerez-Taller de Paz; MOC Sevilla (www.lacasadelapaz.org); MOC Santander; Colectivo de Insumisos (CI) de Logroño; MOC de Las Palmas de Gran Canaria; MOC de Tenerife; Grupo Antimilitarista de Carabanchel (Madrid) (www.nodo50.org/moc-carabanchel); MOC Lavapiés (Madrid); MOC San Martín de la Vega (Madrid); MOC Murcia; MOC Albacete; MOC Salamanca; MOC Valladolid; COA-MOC Zaragoza (www.nodo50.org/objecionfiscal). La llista completa dels grups integrats en «Alternativa Antimilitarista-MOC», amb les seves adreces i els seus telèfons de contacte, es troba a: www.uv.es/~alminyan/mocs.html.

³⁹ Al portal antimilitarista Insumissia (www.antimilitaristas.org), que es va posar en marxa l'any 2005, hi ha molta informació sobre les característiques, la funció i la situació de les instal·lacions militars i les accions de protesta que s'han fet els darrers anys. Particularment recomanables són els informes *Base a base: la militarización del territorio español a vista de satélite (I), (II), (III), (IV), (V)* i l'article www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2414.

⁴⁰ Les marxes a la base aeronaval de Rota es fan anualment des de 1984. Les darreres han estat convocades per la Plataforma Andaluza Marcha a Rota, en què s'han agrupat diversos

han estat les següents: a la XVIII Marxa, que es va fer el 30 de març de 2003 amb el lema «No a la guerra, no en el nostre nom, OTAN no!, bases fora!», hi van participar unes 70.000 persones;⁴¹ la XIX es va fer el 15 de maig de 2004; a la XX, que es va fer el 8 de maig de 2005 amb el lema «Per la pau, millor avui que mai, OTAN no, bases fora», hi van participar unes 5.000 persones;⁴² finalment, el 21 de maig de 2006 es va fer la XXI Marxa a Rota, amb el lema «OTAN no, bases fora, per una Europa sense bases», que va comptar amb la participació d'un es 1.200 persones.⁴³ A la Marxa a la Base Aèria de Morón de la Frontera (Sevilla), que va tenir lloc el 15 de març de 2003, hi van participar unes 15.000 persones,⁴⁴ i a la del 20 de novembre de 2005, hi van assistir uns 500 manifestants.⁴⁵

Aragó

Tot i que des de 1990 no hi ha una presència permanent de militars dels Estats Units a la base aèria de Saragossa, el fet que s'utilitzi com a escala dels avions de guerra nord-americans en les seves intervencions internacionals i que hi estiguin ubicats avions de combat de l'exèrcit espanyol han estat motius de protesta pacifista els darrers anys. La Asamblea Ciudadana contra la Guerra de Saragossa va convocar una marxa a la base el 30 de març de 2003, en què van participar unes 8.000 persones.⁴⁶

El Colectivo Objeción y Antimilitarismo (COA-MOC) de Saragossa, juntament amb altres grups veïnals i ecologistes, va iniciar el 2002 una campanya contra el camp de maniobres i de tir de l'exèrcit espanyol de San Gregorio (Saragossa), aprofitant la romeria a

col·lectius pacifistes, ecologistes, feministes, sindicals i polítics: Casa de la Paz de Sevilla, Grupo de Acción Directa Gandhi de Rota, Ecologistas en Acción, Foro Social, Derechos Humanos, CGT, USTEA, PCA, Juventudes Comunistas, IU...

⁴¹ <www.ainfos.ca/03/apr/ainfos00044.html>.

⁴² *Diario de Cádiz*, 9 de maig de 2005.

⁴³ <www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2501>,

<www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=3806>.

⁴⁴ Diverses organitzacions van convocar aquesta marxa a la base de Morón: Plataforma Cultura contra la Guerra, Foro Social de Sevilla, UGT, SOC, CCOO, IU... <www.lahaine.org/global/15m_sevilla_frontera.htm, www.antimilitaristas.org>.

⁴⁵ La Marxa va ser convocada per un conjunt d'organitzacions: Colectivo de Unidad de los Trabajadores-Bloque Andaluz de Izquierdas (CUT-BAI), PCA, SOC, IU... *El País*, 21 de novembre de 2005. <www.andalucia24horas.com>.

⁴⁶ Hi ha informacions sobre aquesta marxa a: <www.ainfos.ca/03/mar/ainfos00646.html> i <www.ainfos.ca/03/apr/ainfos0044.html>. L'any 1982 es va fer una cadena humana d'un es 25.000 persones des de la ciutat de Saragossa fins a la porta de la base militar. Els anys següents es van fer marxas a la base fins que els militars dels Estats Units van marxar.

San Gregorio que es fa cada any el mes de maig per fer accions de protesta contra el camp (marxa de bicicletes, desplegament de pancartes i globus, concentració...).⁴⁷ El 14 de maig de 2006 es va fer la VII Marxa Popular per la Desmilitarització del Camp de San Gregorio.

El 4 de novembre de 2006 es va fer una manifestació en contra de la pretensió del Govern espanyol d'instal·lar a Saragossa la principal base operativa de vigilància del terreny de l'Aliança Atlàntica, convocada per la Plataforma contra la Instal·lació de la Base de la OTAN en Zaragoza, que està integrada per diverses organitzacions veïnals, polítiques, sindicals, ecologistes, pacifistes i antimilitaristes.⁴⁸

Catalunya

A Tarragona s'han dut a terme diferents accions (recollida de signatures, concentracions, xerrades, actuacions musicals, manifestacions, pintades...) en contra de la presència de vaixells de la VI flota nord-americana i de l'Aliança Atlàntica, impulsades des del febrer de 1998 per la coordinadora Tarragona Patrimoni de la Pau, que agrupa més de trenta entitats tarragonines, amb el propòsit que el port de Tarragona deixi de ser base logística d'aquests vaixells de guerra, alguns dels quals són de propulsió nuclear i potser portadors d'armes nuclears, i que no recalïn a les seves costes. L'arribada l'octubre de 1997 del portaavions JFK de la VI flota i les notícies que l'Ajuntament sol·licitaria que el port de la ciutat acollís vaixells de guerra dels Estats Units i l'OTAN van ser el detonant d'aquest moviment. La coordinadora té una pàgina web⁴⁹ i ha publicat més de 50 números del full informatiu *Paraules per la pau*. Cada primer diumenge de mes, des del 4 de març de 2001 fins a l'actualitat, fa una concentració per expressar el rebuig a la presència de vaixells militars al port de la ciutat.

⁴⁷ Les organitzacions que donen suport a la campanya «Desarmar San Gregorio» són: APUDEPA, Ecologistas en Acción, UAGA, Asociaciones de Vecinos ACTUR-Puente de Santiago y Parque Goya II, ANSAR, Rebel, Pedalea, COA-MOC i Plataforma Ciudadana contra la Guerra. <www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=1844>, <www.ecologistasenaccion.org/article.php3?id_article=148>.

⁴⁸ El ministre de Defensa i el president Rodríguez Zapatero han fet diverses gestions amb la ministra de Defensa de França i el secretari general de l'Aliança Atlàntica per promoure la candidatura de Saragossa com a futura base operativa principal del futur sistema de vigilància del terreny de l'OTAN, que tindria un centre de comandament i control, i avions tripulats i no tripulats. *El País*, 26 de juny de 2006. <www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2591>, <www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2865>.

⁴⁹ <www.tinet.org/~tgnapau>.

La Coordinadora d'ONG Solidàries de les comarques gironines i l'Alt Maresme⁵⁰ va convocar una concentració el 21 de maig de 2005 davant l'entrada de la base militar de Sant Climent Sescebes per protestar contra unes maniobres de l'OTAN.

País Valencià

La campanya contra la base militar de Bétera (València) i alguns grups antimilitaristes i ecologistes han protagonitzat diferents protestes des que al final de l'any 2000 es va proposar que aquesta base es convertís en una de les casernes generals del Cos de Desplegament Ràpid de l'Aliança Atlàntica, que té com a missió principal la direcció d'accions contra el terrorisme internacional en qualsevol indret del món.⁵¹ Al final del setembre de 2001 es va fer a Bétera una cercavila en què van participar unes 3.000 persones, i el 17 de novembre de 2002 es van manifestar unes 1.000 persones.⁵² Des de llavors s'han fet diversos tipus d'accions (acampades, paròdies, encadenaments...), però les més característiques han estat les «inspeccions ciutadanes»: en la primera d'aquestes inspeccions, que es va fer el 30 de març de 2003, unes quaranta persones constituïdes en «inspectors i inspectores civils» es van introduir a la base amb la intenció de fer una «inspecció ciutadana» d'aquesta instal·lació militar; unes 30 persones vestides amb bates blanques van aconseguir entrar a la base el 15 de maig de 2004 per fer la segona «inspecció ciutadana»; en la tercera, que va tenir lloc el maig de 2005, hi van participar un centenar d'antimilitaristes, catorze dels quals van travessar la base per fer la «inspecció» i van ser desallotjats per la Guàrdia Civil; finalment, unes 120 persones van participar en la marxa cap a la quarta «inspecció ciutadana» del 20 de maig de 2006 i van aconseguir introduir-se en el recinte militar una desena d'«inspectors civils», que van ser desallotjats violentament pels agents antidisturbis de la Guàrdia Civil.⁵³

⁵⁰ <www.solidaries.org>.

⁵¹ El maig de 2003 va rebre el certificat de Caserna General d'Alta Disponibilitat Terrestre i va entrar a formar part del Cos de Desplegament Ràpid de l'OTAN.

⁵² *Agitación* (suplement de *Rojo y negro*), núm. 7, desembre de 2002.

⁵³ <www.inspecciociadana.org>, <www.nodo50.org/tortuga>, <www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=75>, <www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2498>, <www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2499>.

El 21 de maig de 2006, unes 60 persones van participar en la III Marxa per la Desmilitarització de la Serra d'Aitana (Alacant), on hi ha una base de radars militars de vigilància aèria. Els manifestants van aconseguir entrar en el recinte de la base per segon any consecutiu.⁵⁴

Múrcia

El 30 de març de 2003, unes 5.000 persones es van manifestar en contra de la base aèria de San Javier.⁵⁵

El 14 de maig de 2005, unes quaranta persones van participar en una marxa antimilitarista, organitzada pel MOC de Múrcia, fins a la porta de la caserna del Batalló d'Instrucció Paracaigudista de Santa Bárbara a Jabalí Nuevo, on es preparen unitats d'intervenció en conflictes internacionals.⁵⁶

Castella-la Manxa

El 30 de març de 2003 es va fer una marxa a peu d'unues dues-centes persones des de la ciutat d'Albacete fins a la base aèria de Los Llanos de l'exèrcit de l'aire espanyol, convocada per diverses organitzacions ecologistes, antimilitaristes, socials i estudiantils.⁵⁷

La Coordinadora por la Desmilitarización de la Sierra de Chinchilla, que aglutina diferents col·lectius ecologistes i antimilitaristes de la província d'Albacete i l'Ajuntament d'Higueruela ha fet diverses accions de protesta (acampades, manifestacions, concerts...).

⁵⁴ La III Marxa per la Desmilitarització de la Serra d'Aitana va ser convocada per diverses organitzacions: Grup Antimilitarista Tortuga, casals Jaume I d'Elx, Alacant i Alcoi, Colla Muntanyenca del Campello, Colla Ecologista la Carrasca, Col·lectiu Ecologista El Margalló, Col·lectiu per la Cultura de Pau i No-violència del Comtat i l'Alcoià, Centre Cultural El Panical.
<www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2473>,
<www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=3868>.

⁵⁵ La xifra de participació, la va donar el Fòrum Social de la Regió Murciana.
<www.ainfos.ca/03/apr/ainfos0044.html>.

⁵⁶ <www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=1864>.

⁵⁷ Aldea Nómada, ATTAC, Comité del Foro Mundial, Comité de África Negra, Ecologistas en Acción, JOC, MOC, Sindicato de Estudiantes.
<www.nodo50.org/ecologistasclm/ab/actividades/MarchaBase.htm>,
<www.ainfos.ca/03/apr/ainfos0044.html>.

Hi destaquen les repoblacions d'arbres amb espècies autòctones al camp de maniobres militars i de tir de Chinchilla, on s'han fet exercicis de l'exèrcit espanyol i de l'OTAN (la vuitena repoblació del camp es va fer el 27 de febrer de 2005).⁵⁸

Castella i Lleó

Des del començament dels anys vuitanta s'han fet diverses accions (manifestacions a Astorga l'agost de 1981 i el febrer de 1982, acampada militar a Quintanilla de Somoza l'agost de 2000...) en contra del camp de tir El Teleno, utilitzat per l'exèrcit espanyol per fer pràctiques de foc real de les seves unitats d'artilleria, i l'octubre de 1998 es va constituir la Plataforma por el Desmantelamiento del Campo de Tiro del Teleno, en què van confluïr setze grups polítics, ecologistes i sindicals de la província de Lleó, que ha presentat diferents denúncies contra l'exèrcit pels incendis provocats al camp de tir.⁵⁹

Comunitat de Madrid

A la Comunitat de Madrid s'han continuat fent les marxes a la base aèria de Torrejón de Ardoz, atès que s'utilitza com a escala dels avions de guerra nord-americans en les seves intervencions internacionals i hi ha avions de combat de l'exèrcit espanyol.⁶⁰ La Marxa a Torrejón del 30 de març de 2003, convocada per uns vuitanta grups socials i polítics, va comptar amb la participació d'uns 30.000 manifestants,⁶¹ a la XV Marxa, que va tenir lloc el 2 d'octubre de 2005, hi van assistir uns centenars de persones,⁶² i el 12 de novembre de 2006 unes tres-centes persones van participar en la XVI Marxa, convocada per unes cinquanta organitzacions d'esquerra, pacifistes, estudiantils i altermundistes, que

⁵⁸ <www.nodo50.org/ecologistasclm/ab/actividades/Repobla05Feb.htm>, <www.nodo50.org/tortura/article.php3?id_article=1497>.

⁵⁹ Els grups que van impulsar aquesta plataforma van ser: AEDENAT, URZ, CGT, CNT, CCOO, UGT, STELE, IU, Juventudes Comunistas, Partido Democrático de Nueva Izquierda, AISPAP, CCAN, ANTIFA i «Flora Tristán».

<<http://platea.pntic.mec.es/~abercian/priaranza/tiro/index.html>>, <www.profesionalespcm.org/_php/MuestraArticulo2.php?id=2512>, <www.diariodeleon.com/reportajes/noticia.jsp?TEXTO=2560975>.

⁶⁰ La primera marxa a la base de Torrejón es va fer l'any 1981.

⁶¹ <www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2239>.

⁶² <www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=2518>.

tenia com a lemes «Fora tropes espanyoles del Líban i l'Afganistan. OTAN no. Bases fora».⁶³

D'altra banda, el 29 de maig de 2005 es va fer la Marxa a la Caserna de l'OTAN de Retamares, que acull el Comandament Component Terrestre, que depèn del Comandament Conjunt Permanent de l'OTAN a Nàpols i que té com a radi d'acció el nord i centre d'Àfrica. Es va exigir el tancament del comandament i de la caserna.⁶⁴

A la ciutat de Madrid s'han fet diverses accions per reclamar les instal·lacions de l'Escola de Guerra de l'Exèrcit de Terra per a usos socials (habitatges, poliesportiu, zona verda, parc infantil, ambulatori, piscines...): el 22 de juliol i el 30 de setembre de 2004 es van fer dues manifestacions impulsades per l'Asamblea Ciudadana del Centro de Madrid, i el 14 de juliol de 2005 unes 200 persones van participar en una manifestació convocada per l'Asamblea Ciudadana del Centro de Madrid, Ecologistas en Acción i Espacio Horizontal contra la Guerra.⁶⁵

El 7 de maig de 2005 es va fer la VII Marxa contra el Complex Militar de La Marañosa i el 21 de maig de 2006 es va fer la VIII Marxa a aquest complex químic militar, que és una instal·lació del Ministeri de Defensa i es convertirà en un centre d'investigació d'armament nuclear, biològic i químic per als exèrcits de l'OTAN.⁶⁶

⁶³ <www.sodepaz.net/modules.php?name=News&file=article&sid=3676>.

⁶⁴ Les organitzacions que van convocar la Marxa van ser: Asamblea contra la Globalización Capitalista y la Guerra, Asociación Francisco de Goya, Asociación Haydée Santa María, Asociación Pablo de la Torriente Brau, CAES, CGT, Comité de Solidaridad con la Causa Árabe, Coordinadora Estatal de Solidaridad con Cuba, Ecologistas en Acción, Espacio Alternativo, Izquierda Unida Comunidad de Madrid, Juventudes Comunistas de Madrid, Organización Comunista Octubre, Partido Comunista de Madrid, Plataforma contra el Complejo Químico Militar de La Marañosa, Plataforma de Ciudadanos por la República, Plataforma de Mujeres. 2000, SKP, Sindicato de Estudiantes, Unidad Cívica por la República, Vindicación Feminista. <www.nodo50.org/maranosa/convocatorias/octavilla_retamares.html>, <www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=1900>.

⁶⁵ <<http://ania.eurosur.org/noticia.php?id=10785>>, <www.culturacontralaguerra.org/archives/000262.htm>, <www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=2083>, <www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=2163>.

⁶⁶ La VIII Marxa a La Marañosa va ser convocada per les organitzacions següents: Alternativa Antimilitarista-MOC de Madrid, Asociación de Vecinos de San Fermín, Campaña «Un mundo sin bases militares», CGT Madrid / Castilla-La Mancha, Grupo del Arca de Madrid, Izquierda Unida de Ciempozuelos y de la Comunidad de Madrid, Los Verdes de Madrid, Plataforma

Navarra

Des de fa més de trenta anys es duen a terme accions d'oposició al polígon de tir de Las Bardenas (Navarra), que és utilitzat pels avions dels exèrcits espanyol i d'altres països de l'OTAN per fer entrenaments de combat i pràctiques de bombardeig; diverses institucions navarreses han fet peticions a favor del seu desmantellament (Parlament, Diputació Foral, trenta-tres ajuntaments...) i l'Asamblea Antipolígono convoca cada mes de juny, des de 1988, una marxa contra el polígon de tir (el 5 de juny de 2005 es va fer la XVIII Marxa al Polígono de Tir i en la XIX Marxa, que es va fer el 4 de juny de 2006, hi van participar unes 500 persones).⁶⁷

NOVES VIES D'OPOSICIÓ A LES FORCES ARMADES

Després de la campanya per la insubmissió i la supressió del servei militar obligatori, els grups pacifistes i antimilitaristes potencien noves vies d'oposició a les forces armades.⁶⁸ Mantenen un conjunt de crítiques a l'exèrcit (és una institució que té un paper primordial en la preparació de les guerres, té entre els seus objectius disciplinar els joves, durant el servei militar es maltracta físicament i psíquicament bastants soldats i es produeixen agressions sexuals a les dones allistades...) i desenvolupen diverses accions perquè s'aprofundeixi en la manca de credibilitat social que tenen les forces armades i les dificultats per aconseguir un nombre suficient de voluntaris.⁶⁹ Promouen activitats

contra el complejo químico-militar de La Marañosa, Plataforma Vecinal para la Defensa de la Cuenca Baja del Manzanares. <www.nodo50.org/maranosa>, <www.nodo50.org/triton/m.htm>.

⁶⁷ L'Asamblea Antipolígono es va constituir el novembre de 1987 i hi donen suport un conjunt de partits polítics i col·lectius ecologistes, socials, sindicals i culturals. La XIX Marxa va ser convocada per l'Asamblea Antipolígono i Ecologistas en Acción de Navarra.

<www.lasbardenas.org/ficheros/>, <www.nodo50.org/tortuga/article.php3?id_article=1968>,

<www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2180>,

<www.nodo50.org/elotropais/n6/bardenas.htm>,

<www.retena.es/personales/mizubel/bardenas.htm>,

<www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2540>,

<www.antimilitaristas.org/article.php3?id_article=2548>.

⁶⁸ Els exèrcits continuen sent molt nombrosos: Nacions Unides calcula que hi ha uns 26 milions de militars professionals al món.

⁶⁹ Els darrers anys el descens de soldats ha estat continu (76.126 al final de 2001, 72.005 al final de 2002 i 70.666 al final de 2003), malgrat les mesures adoptades pel Ministeri de Defensa: va deixar d'exigir el graduat escolar, va rebaixar el coeficient intel·lectual mínim per als aspirants a soldat, va acceptar immigrants sense la nacionalitat espanyola, va augmentar la paga, va establir una equivalència entre el títol de tècnic en defensa amb les titulacions de la

adreçades als joves, perquè no ingressin voluntàriament en l'exèrcit, com la campanya «Escoles per la pau, escoles objectores», que impulsa la Fundació per la Pau des de 1998.⁷⁰

Mitjançant aquesta campanya els centres d'ensenyament de secundària es poden declarar objectors de consciència, comprometre's a educar per la pau i els drets humans, i negar-se a col·laborar en les campanyes del Ministeri de Defensa per fomentar l'esperit militarista a les escoles i reclutar voluntaris per ser soldats de l'exèrcit, no organitzant xerrades ni distribuint els seus materials de propaganda. Fins ara, uns 250 centres d'ensenyament de Catalunya s'han declarat objectors de consciència als plans de militarització de l'ensenyament. Campanyes similars a aquesta s'han dut a terme des de 1997 i 1998 a Madrid,⁷¹ el País Valencià,⁷² les Canàries, Aragó, Castella i Lleó, Andalusia i el País Basc.

Aquesta campanya es va iniciar en l'època en què governava el PP, quan es va aprovar una directiva de defensa nacional en què s'apuntava la necessitat d'incrementar la «cultura de la defensa» en l'àmbit educatiu, per mitjà d'un increment de les visites de militars als centres d'ensenyament i de les visites d'alumnes als centres militars, la possible edició de llibres de text sobre la qüestió militar, i l'oferta d'una assignatura dedicada a la defensa i a l'exèrcit i de cursos de formació per a mestres per iniciar-los en els ensenyaments militars. Malauradament, en la Directiva de defensa nacional aprovada el desembre de 2004 pel Govern del PSOE es manté l'objectiu d'elevat el nivell de cultura sobre seguretat i defensa en la societat espanyola, per la qual cosa el Govern impulsarà la difusió del paper i de la necessitat de la defensa, amb la finalitat d'afavorir una implicació més gran de la societat.

formació professional per facilitar la futura inserció dels soldats a la vida civil... (Tomàs Gisbert. «La caída de efectivos del ejército profesional». *Materiales de Trabajo*, núm. 24, abril de 2004).

⁷⁰ La informació sobre aquesta campanya es troba a: <www.fundacioperlapau.org>.

⁷¹ La Coordinadora contra la Militarització de l'Escola de Madrid es va constituir l'octubre de 1997. <www.nodo50.org/moc-carabanchel/campa%F1as/cmescuela/informe_1999.htm#uno>.

⁷² El desembre de 1998 es va formar la Plataforma contra la Militarització de l'Ensenyament de València, integrada per Sodepau, Entrepobles, CGT, STE, MOC i el Kolectiu de Joves del Barri de La Coma. <www.uv.es/~alminyan/escolesobj.html>.

CRÍTiques A LA POLÍtica DE DEFENSA DE LA UNIÓ EUROPEA

S'han fet algunes activitats d'oposició a la política de defensa de la Unió Europea i en favor de propostes de seguretat basades en el desarmament, la diplomàcia preventiva i la cooperació al desenvolupament. Concretament, Justícia i Pau està impulsant la campanya «Globalitzem la pau. Per una defensa europea no armada»,⁷³ en què es defensa una Europa desmilitaritzada, sense blocs militars, sense producció ni comerç d'armes, davant la concepció militarista de la seguretat que impera entre els dirigents de la UE, que els darrers anys han fet passos decisius per tenir una força militar rellevant, coordinada amb l'OTAN i l'exèrcit dels Estats Units, per intervenir en el món en defensa dels interessos econòmics i estratègics dels governs de l'Aliança Atlàntica. Les iniciatives més importants de la UE han estat la creació d'EADS (European Aerospace Defense Space Systems), un consorci europeu d'aeronàutica i defensa format per les indústries armamentistes de França, Alemanya, Itàlia i Espanya; l'Agència Europea d'Armaments, encarregada de coordinar, modernitzar i harmonitzar les capacitats militars dels països de la UE i potenciar una indústria militar a escala europea; el desenvolupament de programes de fabricació conjunta d'armament, com l'avió de combat europeu Eurofighter o l'helicòpter Tigre, i la decisió de crear forces d'intervenció ràpida. Efectivament, la UE va aprovar, el novembre de 2004, la creació de tretze unitats militars d'intervenció ràpida, compostes per uns 1.500 efectius cada una, amb capacitat per intervenir en qualsevol lloc del món⁷⁴ en les missions previstes per la política exterior i de seguretat comuna inclosa en la Constitució europea: manteniment de la pau, prevenció de conflictes i reforçament de la seguretat internacional. La UE preveu la possibilitat que en aquestes missions les tropes entrin en combat.⁷⁵

⁷³ Sobre el contingut d'aquesta campanya es pot consultar el text següent: Centre d'Estudis per la Pau J. M. Delàs (Justícia i Pau). «Globalització i pau: per una defensa europea no armada», *Quaderns per a la solidaritat*, núm. 19, maig de 2004.

⁷⁴ És previst que aquests grups estiguin operatius a partir de 2007-2008.

⁷⁵ La primera missió militar de la UE ha estat a la República Exiugoslava de Macedònia; l'Eurocos aporta la caserna general de la Força d'Assistència per a la Seguretat (ISAF) a l'Afganistán, sota el comandament de l'OTAN, i la UE va desplegar, el desembre de 2004, 7.000 militars a Bòsnia i Hercegovina, rellevant la Força d'Estabilització (Sfor) dirigida per l'OTAN. *El País*, 20 de novembre, 23 de novembre i 3 de desembre de 2004.

En la Constitució de la UE consten tots els elements esmentats anteriorment: preveu un increment de les capacitats militars dels països membres, fet que implicarà un augment de les despeses militars per fer front a la compra de material militar nou; preveu la realització d'intervencions militars en diverses regions del món; manté el vincle de la UE amb l'OTAN, i aposta pel creixement de la indústria europea d'armament.

Els partidaris del vot afirmatiu en el referèndum de la Constitució europea, que es va fer a Espanya el febrer de 2005, van afirmar que la política de defensa de la UE era necessària per contrapesar la política exterior unilateral i bel·licosa dels Estats Units, avançar cap a un món militarment multipolar i reforçar una identitat política pròpia i autònoma. Però les relacions que mantenen la UE i els Estats Units disten molt d'aquestes apreciacions. El desig de l'Administració nord-americana i la voluntat real de la UE és complementar les seves polítiques de defensa, repartint-se les tasques militars que cal fer al món per garantir els seus interessos comuns, i que Occident domini en el conjunt del planeta. Aquesta és la funció primordial de les forces d'intervenció ràpida. A més, les decisions militars de la UE continuen estant subordinades al fet que les puguin adoptar l'OTAN, a la qual es reconeix la primacia en la defensa d'Europa, i els Estats Units, que és qui té l'hegemonia en aquesta aliança militar. El que sí que hi ha és una competència industrial i tecnològica entre la UE i els Estats Units. Això explica la potenciació de la indústria d'armament per part de la UE.

COL-LABORACIONS AMB ALTRES MOVIMENTS SOCIALS

Les organitzacions del moviment per la pau i les d'altres moviments socials han col·laborat en diverses activitats sobre els temes i les preocupacions que comparteixen. Han confluït en les plataformes contra la guerra i en les diferents campanyes pel desarmament convencional («Eliminem les mines», «Hi ha secrets que maten», «Adéu a les armes» i «Armes sota control»). Les ONG i els grups pacifistes coincideixen a considerar que no hi pot haver desenvolupament sense pau i en la necessitat que la lluita pel desarmament i la cooperació al desenvolupament han de confluïr, ja que la guerra destrueix recursos humans i materials, la compra d'armes obstaculitza el desenvolupament econòmic i social de molts països, i l'ajut al desenvolupament es destina en molts casos a la reconstrucció dels països

assolats pels conflictes armats. En canvi, la pau possibilitaria que l'ajut internacional s'orientés al desenvolupament dels països empobrits i la reducció de les despeses militars en aquests països els permetria destinar més diners a educació, salut o protecció del medi ambient. Les ONG que se centren en la defensa dels drets humans i les entitats pacifistes també tenen un important camp de treball comú, en la mesura que aquests drets són sistemàticament violats en les guerres i davant l'evidència que moltes exportacions d'armes tenen com a destinació països en què es torturen els presoners i s'executen sentències de mort. Els grups ecologistes i pacifistes tenen un ampli terreny d'acció comuna, ja que molts dels conflictes armats actuals estan relacionats amb el control de les fonts energètiques (petroli, gas, mines d'urani...) i les instal·lacions militars tenen un impacte negatiu sobre el medi ambient. I convindria que hi hagués un diàleg entre els grups pacifistes i antimilitaristes, els sindicats i altres organitzacions ciutadanes per acordar propostes pel que fa a la conversió de les indústries d'armes i al dret dels treballadors a l'objecció laboral.

Enric Prat (Novembre 2006)